

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินต้นทุนการรักษาพยาบาล

ในการประเมินตามทัศนะของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการรักษาพยาบาล สามารถแบ่งต้นทุนได้เป็น 3 กลุ่มคือ

1. ต้นทุนในทัศนะของผู้บริการ (Provider) หมายถึง ค่าใช้จ่ายต่างๆที่เกิดขึ้นจากการให้บริการผู้ป่วย ซึ่งประกอบด้วย ค่าแรง ค่าวัสดุ และค่าลงทุน จึงไม่เท่ากับค่าบริการที่คิดกับผู้ป่วย
2. ต้นทุนในทัศนะของผู้ป่วย (Patient) หมายถึงค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ผู้ป่วยต้องจ่ายในการมารับบริการ รวมทั้งค่าใช้จ่ายที่เป็นผลมาจากความเจ็บป่วย เช่น การขาดงาน เป็นต้น
3. ต้นทุนในทัศนะของสังคม (Society) หมายถึงผลรวมของต้นทุนทั้งหมดที่เกิดขึ้น เช่น การทำลายสิ่งแวดล้อม การเกิดโรคติดต่อร้ายแรงในสังคม เป็นต้น

ในการประเมินต้นทุนในการรักษาพยาบาล จำเป็นต้องทราบว่า ประเมินในทัศนะของใคร เพราะการคำนวณต้นทุนจะแตกต่างกัน เช่น ต้นทุนในทัศนะของโรงพยาบาล (Provider viewpoint) คือค่าใช้จ่ายต่างๆที่เกิดขึ้นจากการบริการ ซึ่งจะไม่เท่ากับค่าบริการที่คิดกับผู้ป่วย แต่ต้นทุนในทัศนะของสังคมจะเป็นผลรวมของต้นทุนทั้งหมดที่เกิดขึ้นในสังคมนั้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องต้องระบุดลงไปให้ชัดเจนว่า การประเมินนั้นทำโดยทัศนะของใคร นอกจากนี้การประเมินต้นทุนจะต้องมีช่วงเวลากำกับคือจะต้องมีกรอบในการนับต้นทุนด้วย

การวิเคราะห์ต้นทุนและต้นทุนต่อหน่วยบริการของโรงพยาบาลส่วนใหญ่จะมองในฐานะผู้ให้บริการคือโรงพยาบาล โดยใช้การประเมินต้นทุนทางระบบบัญชี คือไม่คำนึงถึงค่าใช้จ่ายส่วนอื่นๆของผู้ป่วยหรือผลตอบแทนที่สังคมต้องสูญเสียไปจากการเจ็บป่วยหรือต้นทุนที่สัมผัสไม่ได้ ฉะนั้นคำว่าต้นทุนในที่นี้หมายถึง ต้นทุนที่สัมผัสได้ในทัศนะของโรงพยาบาลเท่านั้น สาเหตุที่ไม่ใช้ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์คือรวมต้นทุนค่าเสียโอกาส เพราะมีข้อจำกัดหลายประการเช่น ปัญหาในการรวบรวมข้อมูล การกำหนด (Identify) การวัด (Measurement) หรือการประเมินค่า (Value of Life) ความเจ็บปวด ความเสียใจ ความว้าเหว่ ความกังวล การขาดงาน หรือลดสมรรถภาพในการทำงาน เป็นต้น (ภิรมย์ กมลรัตนกุล, 2537 อ้างถึงใน วิโรจน์ ตั้งเจริญเสถียรและคณะ, 2544)

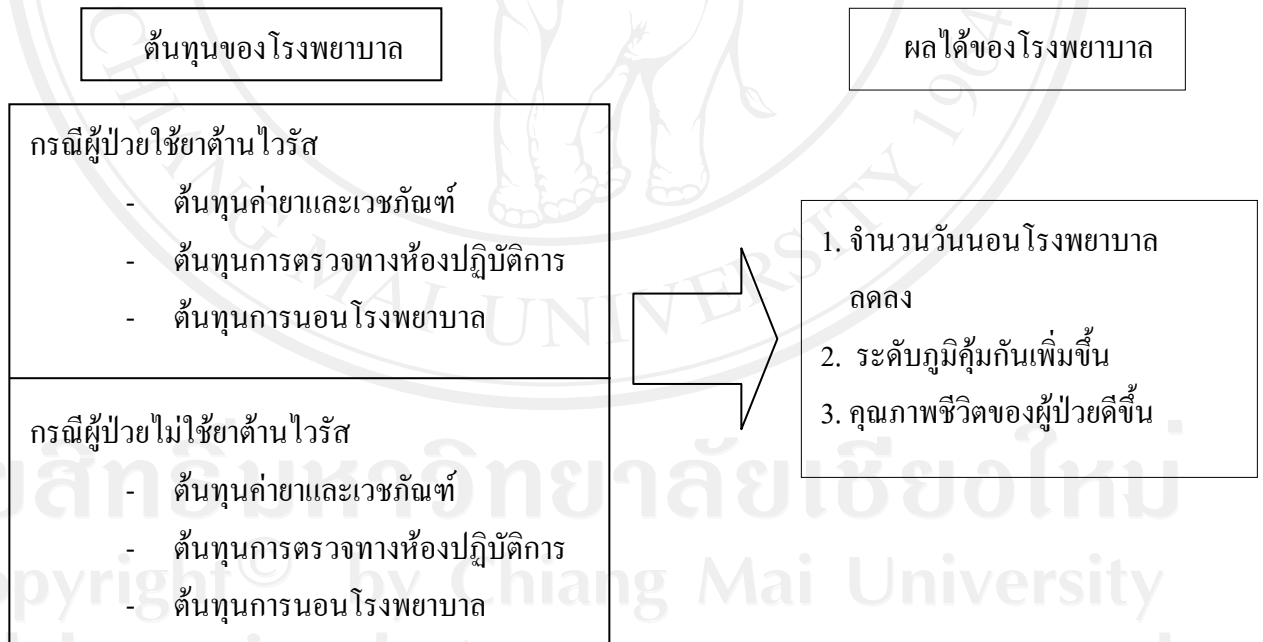
การศึกษาครั้งนี้จะเป็นการศึกษาในมุมมองของผู้ให้บริการ (Provider perspective) เท่านั้น

3.2 กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากการตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้น ได้กำหนดกรอบแนวคิดของการศึกษานี้ โดยมุ่งศึกษา ต้นทุนและผลได้ของโรงพยาบาลลำปางในการรักษาด้วยยาต้านไวรัส ซึ่งองค์ประกอบต้นทุนในการดูแลรักษาด้วยยาต้านไวรัส ประกอบไปด้วย ต้นทุนค่ายาและเวชภัณฑ์ ต้นทุนค่าตรวจทางห้องปฏิบัติการและต้นทุนการนอนโรงพยาบาล และนำมาเปรียบเทียบกับองค์ประกอบต้นทุนในการดูแลรักษากรณีไม่ใช้ยาต้านไวรัส ซึ่งประกอบไปด้วย ต้นทุนค่ายาและเวชภัณฑ์ ต้นทุนค่าตรวจทางห้องปฏิบัติการและต้นทุนการนอนโรงพยาบาล เช่นเดียวกัน

ส่วนทางด้านผลได้ของการดูแลรักษาโดยใช้ยาต้านไวรัส คือ คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จำนวนวันนอนโรงพยาบาลที่ลดลงและระดับภูมิคุ้มกันที่เพิ่มขึ้น ซึ่งสามารถลดภาระการดูแลรักษาของโรงพยาบาลได้อย่างมาก

รูปที่ 3.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

3.3 ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิการรักษาผู้ติดเชื้อ/ผู้ป่วยเอดส์จากเวชระเบียนของโรงพยาบาลลำปาง ช่วงก่อนรับยาต้านไวรัส 1 ปีและหลังรับยาต้านไวรัส 1 ปี

3.3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้ติดเชื้อ/ผู้ป่วยเอดส์ที่มารับบริการจากศูนย์บริการทางการแพทย์และสังคม (เคย์แควร์คลินิก) โรงพยาบาลลำปาง โดยเป็นผู้ที่เริ่มรับยาต้านไวรัสซิพีโอเวียร์ ในช่วงตุลาคม พ.ศ. 2546 - มิถุนายน พ.ศ.2547 ซึ่งประชากรมีจำนวนทั้งสิ้น 253 ราย

2) กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา เป็นกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกมาจากประชากร โดยใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ จำนวน 100 ราย

3.3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลการรักษาพยาบาลช่วงก่อนรับยาต้านไวรัสและหลังรับยาต้านไวรัส ช่วงละ 1 ปี จากเวชระเบียนของโรงพยาบาลลำปาง ซึ่งโดยปกติผู้ติดเชื้อ/ผู้ป่วยเอดส์จะต้องมาพบแพทย์เป็นประจำทุก 1 - 6 เดือน ขึ้นอยู่กับอาการของผู้ป่วยแต่ละคน ถ้าผู้ป่วยมีสุขภาพดี อยู่ในระยะที่ยังไม่มีอาการ (Asymptomatic) ผู้ติดเชื้อ/ผู้ป่วยต้องมาพบแพทย์ทุก 6 เดือนเพื่อติดตามอาการ หากเป็นผู้ป่วยระยะที่ปรากฏอาการ (Symptomatic) จำเป็นต้องมาพบแพทย์ทุก 1-3 เดือนขึ้นอยู่กับอาการของผู้ป่วยแต่ละคน สุดท้ายหากเป็นผู้ป่วยระยะเอดส์ (AIDS) อาจจะต้องมาพบแพทย์ทุกเดือนหรือถี่กว่านั้น เนื่องจากระดับภูมิคุ้มกันที่ต่ำอาจทำให้เกิดโรคติดเชื้อฉวยโอกาสได้ง่าย ดังนั้นจึงต้องทำการตรวจสอบสุขภาพอย่างใกล้ชิด หากมีโรคติดเชื้อฉวยโอกาสต้องให้การรักษาแล้วให้ยาป้องกันแบบทุติยภูมิ หรือหากยังไม่เกิดโรคติดเชื้อฉวยโอกาสก็ให้ยาป้องกันแบบปฐมภูมิ ซึ่งขึ้นอยู่กับระดับภูมิคุ้มกันของผู้ติดเชื้อ/ผู้ป่วยเอดส์ด้วย และจำเป็นต้องมีการตรวจทางห้องปฏิบัติการร่วมด้วยเพื่อการวินิจฉัยโรคและรักษาโรคได้อย่างถูกต้อง หรือหากผู้ป่วยมีอาการของโรครุนแรง แพทย์จะให้นอนโรงพยาบาลเพื่อทำการดูแลรักษาและตรวจหาสาเหตุของโรค

ในกรณีที่ผู้ป่วยเริ่มรับยาต้านไวรัสหมายความว่า ระดับภูมิคุ้มกันต่ำหรือมีข้อบ่งชี้ที่ต้องรับยาต้านไวรัสเช่น เป็นวัณโรค หรือปอดอักเสบ หรือติดเชื้อราในกระแสเลือด วัตถุประสงค์ของการใช้ยาต้านไวรัสคือให้ยาต้านไวรัสลดปริมาณเชื้อไวรัสให้ต่ำ ทำให้เม็ดเลือดขาว(ซีดี4) กลับมาสู่ระดับปกติให้มากที่สุดและผู้ป่วยไม่เสี่ยงต่อการเกิดโรคติดเชื้อฉวยโอกาส ข้อมูลที่เก็บรวบรวมเป็นข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ข้อมูลทางด้านคลินิก และข้อมูลที่เป็นองค์ประกอบของต้นทุนในการรักษาพยาบาล

1) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพและรายได้

2) ข้อมูลทางด้านคลินิก ได้แก่ ระยะอาการของกลุ่มตัวอย่าง น้ำหนัก ระดับภูมิคุ้มกัน (ซีดี4) ก่อนที่กลุ่มตัวอย่างจะเริ่มรับยาต้านไวรัสและหลังจากเริ่มรับยาต้านไวรัสได้ 1 ปี

3) ข้อมูลด้านต้นทุนในการรักษาพยาบาล

นอกจากนี้ยังได้เก็บรวบรวมเอกสารจากแหล่งต่างๆ เช่น สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำปาง สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ข้อมูลวิชาการทางด้านโรคเอดส์ เอกสาร การนำเสนอและทำการสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตเพิ่มเติม

3.3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบบันทึกที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นเองโดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง 2) ข้อมูลทางด้านคลินิกเช่น วันที่เริ่มรับยาต้านไวรัส ระยะอาการก่อนเริ่มยาต้านไวรัส ระดับภูมิคุ้มกันก่อนและหลังเริ่มรับยาต้านไวรัส และ 3) ข้อมูลต้นทุนในการรักษาพยาบาลซึ่งประกอบไปด้วย ข้อมูลยาและเวชภัณฑ์ที่ได้รับ จำนวนยาและเวชภัณฑ์ที่ได้รับ (เม็ด ขวด หลอด ซอง ถุง กรัม) ข้อมูลการตรวจทางห้องปฏิบัติการ ซึ่งได้แก่ ชนิดของการตรวจ จำนวนครั้งที่ตรวจ และข้อมูลการนอนโรงพยาบาล ซึ่งประกอบไปด้วยจำนวนครั้งที่นอน สาเหตุของโรค ระยะเวลาการนอนและค่าใช้จ่ายในการนอน

3.3.4 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสถิติเชิงพรรณนา แสดงค่ายา ค่าตรวจทางห้องปฏิบัติการ ค่าใช้จ่ายในการนอน นำเสนอในรูปแบบตาราง สัดส่วน ร้อยละ

แสดงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างช่วงหลังได้รับการรักษาด้วยยาต้านไวรัสจีพีไอเวียร์ โดยใช้ตารางแจกแจงความถี่ ร้อยละ สัดส่วน

เขียนตารางแสดงการเปรียบเทียบต้นทุนระหว่างช่วงก่อนและหลังได้รับยาต้านไวรัส จีพีไอเวียร์

3.3.5 การประเมินต้นทุนการักษาพยาบาล

การประเมินต้นทุนการักษาพยาบาล เก็บรวบรวมข้อมูลองค์ประกอบต้นทุนที่สำคัญ 3 ด้านของการรักษาพยาบาลคือ

- ต้นทุนค่ายาและเวชภัณฑ์ เก็บรวบรวมข้อมูลการมารับรักษาที่โรงพยาบาล ช่วงก่อนและหลังรับยาต้านไวรัสช่วงละ 1 ปี เก็บข้อมูลทุกครั้งในกลุ่มตัวอย่างมารับการรักษาได้แก่ ชื่อ ยาและปริมาณยาที่ได้รับรวมทั้งเวชภัณฑ์ต่างๆ เช่น น้ำเกลือ เลือดหรือส่วนประกอบของเลือดเป็นต้น คำนวณผลรวมของการมารับรักษาในระยะ 1 ปีว่ามียาที่ชนิด ได้รับยาแต่ละชนิดเป็นจำนวนเท่าใด แล้วนำราคาต้นทุนของยาและเวชภัณฑ์แต่ละชนิด (ซึ่งเป็นราคาต้นทุนของโรงพยาบาล ใช้ราคา ณ พ.ศ.2547) มาคูณกับจำนวนยาและเวชภัณฑ์ที่ได้รับ แล้วนำผลลัพธ์มารวมกัน จะได้ต้นทุนการรักษา

ทางด้านค่ายาและเวชภัณฑ์ใน 1 ปี

- ต้นทุนค่าตรวจทางห้องปฏิบัติการ เก็บรวบรวมข้อมูลการมาโรงพยาบาลก่อนและหลังรับยาต้านไวรัสช่วงละ 1 ปี รวบรวมข้อมูลการตรวจทางห้องปฏิบัติการทุกครั้งในกลุ่มตัวอย่างมารับการรักษา บันทึกชนิดของการตรวจ จำนวนครั้งที่ตรวจ นำมาคำนวณหาผลรวมของการรักษาในระยะเวลา 1 ปี ว่ามีการตรวจชนิดใดบ้าง ตรวจทั้งหมดกี่ครั้ง แล้วนำราคาการตรวจที่โรงพยาบาลเก็บจากผู้ป่วย (เนื่องจากโรงพยาบาลยังไม่มีข้อมูลเพียงพอที่จะสามารถคำนวณต้นทุนที่แท้จริงต่อการตรวจ 1 ครั้งได้ ดังนั้นจึงคิดจากราคาที่เก็บจากผู้ป่วยแทน) มาคูณกับจำนวนครั้งที่ตรวจ แล้วนำผลลัพธ์มารวมกัน จะได้ต้นทุนการรักษาทางด้านการตรวจทางห้องปฏิบัติการใน 1 ปี

- ต้นทุนการนอนโรงพยาบาล เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างช่วงก่อนและหลังรับยาต้านไวรัสช่วงละ 1 ปี รวบรวมข้อมูลการนอนโรงพยาบาลในช่วง 1 ปีซึ่งประกอบไปด้วย จำนวนครั้งที่นอนโรงพยาบาล สาเหตุในการนอนโรงพยาบาล ระยะเวลาการนอนโรงพยาบาลและค่าใช้จ่ายในการนอนโรงพยาบาลในแต่ละครั้ง นำระยะเวลาการนอนโรงพยาบาลแต่ละครั้งมารวมกัน จะได้ระยะเวลาการนอนโรงพยาบาลรวม นำค่าใช้จ่ายในการนอนโรงพยาบาลแต่ละครั้งมารวมกัน จะได้ผลลัพธ์เป็นต้นทุนการนอนโรงพยาบาลรวม

3.3.6 การประเมินผลได้

ในการศึกษาครั้งนี้ ศึกษาผลได้ของการรักษาด้วยยาต้านไวรัสในมุมมองของโรงพยาบาลเท่านั้น เนื่องจากการใช้ยาต้านไวรัสช่วยให้ระดับภูมิคุ้มกันของผู้ป่วยเพิ่มขึ้น โอกาสติดเชื้อโรคฉวยโอกาสลดลงได้อันดับแรกคือ ช่วยลดต้นทุนการรักษาพยาบาลจากโรคติดเชื้อฉวยโอกาสซึ่งอาจประเมินได้จาดจำนวนวันนอนโรงพยาบาลที่ลดน้อยลงในกลุ่มตัวอย่างหลังจากได้รับยาต้านไวรัสเมื่อเทียบกับก่อนได้รับยาต้านไวรัส กล่าวคือหลังจากได้รับยาต้านไวรัสไประยะหนึ่ง จะทำให้ระดับภูมิคุ้มกันของผู้ป่วยในกลุ่มตัวอย่างสูงขึ้น เมื่อภูมิคุ้มกันสูง เชื้อโรคก็ไม่สามารถทำอันตรายได้ดังนั้น การเกิดโรคติดเชื้อฉวยโอกาสจึงน้อยลง ความเจ็บป่วยรุนแรงจนถึงขั้นนอนโรงพยาบาลน้อยลง

ถึงแม้ว่าในระยะแรกๆของการรับยาต้านไวรัส ผู้ป่วยในกลุ่มตัวอย่างบางรายจะต้องเข้าอนรักษาตัวในโรงพยาบาลอันเนื่องมาจากการเกิดการกำเริบของโรคติดเชื้อฉวยโอกาสหลังจากได้รับยาต้านไวรัส (Immune Reconstitution Inflammatory Syndrome : IRIS) แต่โดยภาพรวมแล้ว จำนวนวันนอนโรงพยาบาลของผู้ป่วยในกลุ่มตัวอย่างหลังจากรับยาต้านไวรัสลดลงอย่างเห็นได้ชัดเมื่อเทียบกับช่วงก่อนเริ่มยาต้านไวรัส

นอกจากผลได้ด้านคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งผลได้ด้านนี้มีความสำคัญมากและประเมินค่าไม่ได้ แต่เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้มองต้นทุนและผลได้ในมุมมองของโรงพยาบาลจึงไม่ได้ศึกษาผลได้จากคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยที่ดีขึ้นมา เนื่องจากได้มีผู้ทำการศึกษาไว้แล้ว เช่น อ่ำไพ อินทรจันทร์ (2546)

ศึกษาเรื่อง การประเมินต้นทุนและผลได้ทางเศรษฐศาสตร์และคุณภาพชีวิตของผู้ติดเชื้อ HIV ที่ได้รับการรักษาด้วยยาต้านไวรัส : กรณีศึกษาการรักษาด้วยยาต้านไวรัสและยาต้านโรคติดเชื้อฉวยโอกาส ซึ่งผลการศึกษารูปออกมามาว่า ถึงแม้การใช้จ่ายด้านไวรัสจะทำให้เพิ่มต้นทุนในการรักษาแต่ผลได้ของการรักษานั้นสูงมาก จะเห็นได้จากคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยที่เพิ่มสูงขึ้นกล่าวคือผู้ป่วยสามารถดำรงชีพและใช้ชีวิตที่เหลืออยู่โดยสามารถก่อให้เกิดผลผลิตเพิ่มขึ้นต่อสังคมส่วนรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือการศึกษาของสิริขวัญ ลุ่งบ้าน (2546) ที่ได้ผลการศึกษาร่วมเดียวกับของอำไพ อินทรจันทร์

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved